

GELİR VERGİSİ MATRAHININ TESPİTİNDE ZARAR MAHSUBU UYGULAMASI ve ÖZELLİKLİ HUSUSLAR

*APPLICATION OF LOSS OFFSETTING IN
DETERMINATION OF INCOME TAX BASE AND
CERTAIN SPECIAL ISSUES*

Bayram GÜLÇİÇEK(*)

ÖZET

Türk Vergi Sisteminde önemli bir yere sahip olan Gelir Vergisi Kanunu'na göre, mükellefler, bir takvim yılı içinde elde ettikleri kazanç ve iratları için aksine hüküm olmadıkça yıllık beyanname vermek zorundadırlar. Bu gelir unsurlarından beyanı gereken gelirlerin yıllık beyannameye toplanması zorunludur. (GVK madde 85) Yıllık gelir vergisi, vergiye tabi gelirlerin yıllık toplamından bazı indirim, istisna ve varsa mahsuplar düşüldükten sonra 103'üncü maddedeki nispetler uygulanmak suretiyle hesaplanır. Üzerinden vergi tarhiyatı yapılacak gelir vergisi matrahına ulaşılmasında, mükelleflerin kazançlarının hangi kaynaklardan sağlandığı zararların mahsubu açısından önem taşımaktadır. Zira gelir, bir gerçek kişinin bir takvim yılında elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarıdır. Gelirin safi tutarının dolayısıyla gelir vergisi matrahının belirlenmesi için yapılan işlemlerden biri de zarar mahsubudur. Gelir Vergisi Kanunu'nun 88'inci maddesine göre, gelirin toplanmasında gelir kaynaklarının bir kısmından hasil olan zararlar diğer kaynakların kazanç ve iratlarına mahsup edilmektedir. Yapılan bu mahsup neticesinde kapatılmayan zarar kısmı, beş yılı geçmemek kaydıyla müteakip yılların gelirinden indirilebilmektedir. Ancak aynı Kanun'un 80 inci maddesinde yazılı olan diğer kazanç ve iratlardan¹ doğan zararların, diğer gelir unsurlarından elde edilen kazanç ve iratlardan mahsubu ise mümkün değildir.

Anahtar Kelimeler: Zarar mahsubu, geçmiş yıl zararı, yurt dışı zarar, gelir vergisi

ABSTRACT

According to Income Tax Law, which occupies an important position within the Turkish Tax System, taxpayers have to declare their incomes and gains derived during a calendar year annually unless provided otherwise. Income items that need to be declared have to be put together in annual tax return.

(*) Vergi Müfettişi

¹ Değer artışı kazançları ve arızî kazançlar.

(ITL, Article 85) Annual income tax is calculated by applying the rates given under Article 103, after deducting certain allowances, exemptions and off-sets, if there are any, from the sum of taxable income items. While reaching income tax base that is to be taxed, from which sources taxpayers have received their income is crucial from loss offset point of view. This is because taxable income is defined as the net amount of incomes and gains derived by a natural person taxpayer during a calendar year. One of the processes that is done to reach the net taxable income is loss offset. According to Article 88 of the ITL, while gathering income items in a tax return, losses occurred in one or more income sources can be offset against the others. Losses that cannot be offset due to lack of sufficient income in other items can be, nonetheless, offset against the following tax years' taxable profits during no more than five years. However, losses that arise in "other income and earnings" item, provided under Article 80 of the ITL, cannot be deducted from other income items.

Key Words: Loss offset, previous year's loss, foreign loss, income tax

1- GİRİŞ

Maliye Bakanlığı verilerine göre 2013 yılı sonu itibarıyla ülkemizde 1.798.056 adet² faal gelir vergisi mükellefi bulunmaktadır. Bu mükellefler bir takvim yılında elde ettikleri safi kazanç ve iratlarını, aksine hüküm bulunmadığı sürece Gelir Vergisi Kanunu'nun³ (G.V.K.) 85'inci maddesi gereği yıllık beyanname ile beyan etmek zorundadırlar. Bir takvim yılına ait gelir vergisi beyannamesinin, izleyen yılın Mart ayının başından 25'inci günü akşamına kadar, gelirin sadece basit usulde tespit edilen ticarî kazançlardan ibaret olması halinde izleyen yılın Şubat ayının başından 25'inci günü akşamına kadar verilmesi gerekmektedir.

Gelir vergisi matrahı hesaplanırken bazı gider, zarar ve indirimlerin gayri safi kazanç ve iratlardan indirimi mümkündür. Gelir vergisi mükelleflerince verilecek beyannamelerde vergi matrahının doğru tespit edilebilmesi için üzerinde önemle durulması gereken hususlardan biri de zarar mahsubudur.

Gelir Vergisi Kanunu'nun 88'inci maddesine göre, gelirin toplanmasında gelir kaynaklarının bir kısmından hasıl olan zararlar diğer kaynakların kazanç ve iratlarına mahsup edilmektedir. Yapılan bu mahsup neticesinde kapatılmayan zarar kısmı, beş yılı geçmemek kaydıyla müteakip yılların gelirinden indirilebilmektedir. Ancak aynı Kanununun 80'inci maddesinde yazılı olan diğer kazanç ve iratlardan doğan zararların, diğer gelir unsurlarından elde edilen kazanç ve iratlardan mahsubu ise mümkün değildir. Gelir vergisi matrahının tespitinde zarar mahsubu uygulaması ve bu konuda özellik arz eden hususlar, makalemizin konusunu oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışmamızda öncelikle zarar mahsubuna ilişkin yasal düzenlemelere değinilecek, ardından zarar mahsubunun şartlarına ve uygulanmasına ilişkin açıklamalar yapılacak son olarak bu konudaki özellikli hususlara yer verilecektir.

2- YASAL DÜZENLEME

Gelir vergisi mükelleflerini ilgilendiren zarar mahsubuna ilişkin yasal düzenleme Gelir Vergisi

² http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/20131.htm. Erişim tarihi 25.01.2014

³ 06.01.1961 tarih ve 10700 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

Kanunu'nun 88 inci maddesinde yer almaktadır. Buna göre; gelirin toplanmasında, anılan Kanunun 80 inci maddesinde yazılı diğer kazanç ve iratlardan doğanlar hariç olmak üzere gelir kaynaklarının bir kısmından hasıl olan zararlar diğer kaynakların kazanç ve iratlarına mahsup edilir. Bu mahsup neticesinde kapatılmayan zarar kısmı, müteakip yılların gelirinden indirilir. Fakat arka arkaya beş yıl içinde mahsup edilmeyen zarar bakiyesi müteakip yıllara devredilemez.

Menkul ve gayrimenkul sermaye iratlarında, sermayede vukua gelen eksilmeler zarar olarak değerlendirilemez. Ancak gider fazlalığından doğanlar bu hükmün dışındadır.⁴

Yurt dışı faaliyetlerden doğan zararlar, faaliyette bulunulan ülkenin vergi kanunlarına göre zarar beyan edilen dönemler dahil olmak üzere beyan edilen vergi matrahlarının, her yıl o ülke mevzuatına göre denetim yetkisi verilen kuruluşlarca rapora bağlanması ve bu raporun aslı ile tercüme edilmiş bir örneğinin Türkiye'deki ilgili vergi dairesine ibrazı halinde mahsup edilebilecektir. Yurtdışı faaliyetlerden doğan zararı ancak tam mükellefler mahsup edebileceklerdir.⁵

Yurt dışı faaliyetlerden doğan zararların mahsubu için denetim kuruluşlarınca hazırlanacak raporun ekinde yer alan vergi beyanlarının, bilanço ve kar-zarar cetvellerinin o ülkedeki yetkili mali makamlarca onaylanması zorunludur. Faaliyette bulunulan ülkede denetim kuruluşu olmaması halinde, her yıla ait vergi beyannamesinin, o ülke yetkili makamlarından alınan birer örneğinin mahallindeki Türk elçilik ve konsoloslukları, yoksa orada Türk menfaatlerini koruyan ülkenin aynı mahiyetteki temsilcilerine onaylatılarak, aslının ve tercüme edilmiş bir örneğinin ilgili vergi dairesine ibrazı yeterlidir.

Yurt dışı faaliyetlerden doğan zararların mahsubu uygulamasında Türkiye'de mahsup edilen yurt dışı zararın, ilgili ülkede de mahsup edilmesi halinde, Türkiye'deki beyannameye dahil edilecek yurt dışı kazanç, mahsuptan önceki tutar olacaktır. Bununla birlikte Türkiye'de gelir vergisinden istisna edilen kazançlarla ilgili yurt dışı zararlar, yurt içindeki kazanç ve iratlardan mahsup edilmez.⁶

Gelirin kaynaklarının neler olduğu GVK'nun 2'nci maddesinde sayılmıştır. Bir gerçek kişinin elde etmiş olduğu gelirlerin vergilendirilebilmesi için bu gelirin, GVK'nun 2'nci maddesinde sayılan unsurlardan elde edilmiş olması gerekir. Yine kanunda belirtilen zarar mahsubunun yapılabilmesi içinde zararın bahsi geçen unsurlardan hâsıl olması gerekmektedir.

3- ZARAR MAHSUBUNUN ŞARTLARI

Gelir vergisi mükellefleri, geçmiş yıl zararları ile kazanç ve iratlarının bir kısmından hasıl olan zararları diğer kaynakların kazanç ve iratlarına mahsup ederken aşağıda belirtilen hususlara dikkat etmek zorundadırlar.

- Hasıl olan zarar Gelir Vergisi Kanunu'nun 80'inci maddesinde yazılı olan diğer kazanç ve iratlardan kaynaklanmamalıdır.
- Mahsup edilecek zararın hasıl olduğu gelir unsuru vergiden istisna olmamalıdır. Yasal madde hükmünde her ne kadar sadece Türkiye'de gelir vergisinden istisna edilen kazançlarla ilgili yurt

⁴ Gayrimenkul sermaye iratlarında giderlerin düzenlendiği Gelir Vergisi Kanunu'nun 74 üncü maddesinin birinci fıkrasının 4 ve 10 numaralı bentlerinde yazılı giderin indirilemeyen kısmı "gider fazlalığı" olarak değerlendirilemez.

⁵ Zira Gelir Vergisi Kanunu'nun 6 ncı maddesine göre, kazanç elde eden ve Türkiye'de yerleşmiş olmayan gerçek kişiler yani dar mükellefler, sadece Türkiye'de elde ettikleri kazançlar üzerinden vergilendirilirler.

⁶ Kâr elde edilmiş olsaydı gelir vergisi matrahına dahil edilmeyecekti. Bu nedenle Türkiye'de gelir vergisinden istisna edilen kazançlarla ilgili yurt dışı zararlar mahsup edilemez.

dışı zararların, yurt içindeki kazanç ve iratlardan mahsup edilemeyeceği belirtilmiş ise de; beyannameye dahil edilmesi mümkün olmayan gelir unsurundan kaynaklanan zararlar mahsup edilemez.⁷

- Geçmiş yıllara ilişkin zarar mahsubunda 5 yıllık süre geçmemiş olmalıdır. Çünkü aynı yıl içinde yapılan mahsuba rağmen kapatılmayan zarar kısmı, beş yılı geçmemek kaydıyla müteakip yılların gelirinden indirilebilmektedir.
- Hasıl olan zarar, sermayede vukua gelen eksilmeden kaynaklanmamalıdır. Gayrimenkul sermaye iratlarında giderlerin düzenlendiği Gelir Vergisi Kanunu'nun 74'üncü maddesinin birinci fıkrasının 4 ve 10 numaralı bentlerinde yazılı giderin indirilemeyen kısmı sermayede vukua gelen eksilme olarak addolunacaktır. Yani "gider fazlalığı" olarak değerlendirilemez. Ticari ve zirai bir faaliyetten hâsıl olan zararın sermayede meydana gelen eksilme olması, zararın beş yıl içerisinde mahsup edilememesi ve faaliyetlerin durdurulması halinde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca para veya malların çalınması veya kaybolma dolayısıyla zayi olan kıymetlerin bedeli, sermaye meydana gelen azalma olup, ticari kazancın tespitinde gider veya zarar olarak dikkate alınamaz.
- Hasıl olan zarar kanunen kabul edilemeyen giderlerden kaynaklanmamalıdır. Çünkü bu tür giderler dönem içerisinde öncelikle ilgili gider hesabının borcuna kaydedilmeli fakat sonrasında beyanname üzerinde "Kanunen Kabul Edilmeyen Gider" olarak dikkate alınmalıdır. Bu şekilde işlem yapılırken zaten kanunen kabul edilemeyen giderlerden kaynaklanan bir zarar da olmayacaktır. Kanunen kabul edilemeyen giderlerden kaynaklanan bir gider varsa anlatıldığı gibi işlem yapılmadığı sonucuna ulaşılır.
- Mahsup edilecek geçmiş yıl zararı ilgili dönem beyannamesinde gösterilmiş olmalıdır.
- Münhasıran yurt dışı zararların mahsubunda istenilen bilgi ve belgelerin eksiksiz olarak tamamlanmış olması gerekir. Örneğin zarar beyan edilen dönemler dahil olmak üzere beyan edilen vergi matrahlarının, her yıl o ülke mevzuatına göre denetim yetkisi verilen kuruluşlarca rapora bağlanması ve bu raporun aslı ile tercüme edilmiş bir örneğinin Türkiye'deki ilgili vergi dairesine ibrazı halinde mahsup işlemi yapılabilecektir.
- Mahsup edilecek geçmiş yıl zararı, ticari zarar değil mali zarardır. Bu nedenle gelir tablosunda gözükken dönem zararı değil beyanname üzerinde gözükken zarar dikkate alınmalıdır.
- Mahsubun yapılabilmesi için zararın GVK'nun 2'nci maddesinde sayılan unsurlardan hâsıl olması gerekir.

Zarar mahsubuna ilişkin dikkat edilmesi gereken hususlara yukarıda özetle yer verdik. Gelir vergisi mükellefleri, geçmiş yıl zararları ile kazanç ve iratlarının bir kısmından hasıl olan zararları diğer kaynakların kazanç ve iratlarına mahsup ederken yukarıda belirtilen hususlara dikkat etmek zorundadırlar. Zarar mahsubunun uygulamasına ve bu konuya ilişkin özellikli hususlara ise izleyen bölümde yer vereceğiz.

4- ZARAR MAHSUBU UYGULAMASI

Gelir Vergisi Kanunu'nun 88 inci maddesine göre, gelirin toplanmasında gelir kaynaklarının bir

⁷ Zira G.V.K.'nün 86 ncı maddesine göre kazanç ve iratların istisna hadleri içinde kalan kısmı için yıllık beyanname verilmez, diğer gelirler için beyanname verilmesi halinde bu gelirler beyannameye dahil edilmez.

kısından hasıl olan zararlar diğer kaynakların kazanç ve iratlarına mahsup edilmektedir. Ancak aynı Kanununun 80'inci maddesinde yazılı olan diğer kazanç ve iratlardan doğan zararların, diğer gelir unsurlarından elde edilen kazanç ve iratlardan mahsubu ise mümkün değildir. Cari yılda yapılan bu mahsup neticesinde kapatılmayan zarar kısmı, beş yılı geçmemek kaydıyla müteakip yılların gelirinden indirilebilmektedir.

4.1- Gelir Kaynaklarının Bir Kısmından Hasıl Olan Zararların Cari Yılda Mahsubu

Gerçek kişilerin GVK'nun 2'nci maddesinde yazılı olan kaynaklardan bir takvim yılında elde ettikleri⁸kazanç ve iratların aksine hüküm olmadıkça yıllık beyannamede toplanmak suretiyle beyan edilmesi gerekmektedir. Gelirin toplanmasında Kanununun 80'inci maddesinde yazılı olan diğer kazanç ve iratlardan doğanlar hariç gelir kaynaklarının bir kısmından hasıl olan zararlar diğer kaynakların kazanç ve iratlarına mahsup edilebilecektir.

Gelirin toplanması esnasında başta GVK'nun 86'ncı maddesi olmak üzere diğer düzenlemelere dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu maddede belirtilen gelirler için yıllık beyanname verilmez, diğer gelirler için beyanname verilmesi halinde bu gelirler beyannameye dahil edilmez.

Ticari ve zirai kazançlar sermaye yoğun faaliyetler olup, bu faaliyetlerin temelinde kar elde etmek olsa da, zarar etmek de muhtemeldir. Ticari ve zirai faaliyetlerden meydana gelen zararı, sermayede meydana gelen eksilme olmadığı müddetçe genel esaslar çerçevesinde karlardan indirmek mümkündür. Ticari ve zirai bir faaliyetten hâsıl olan zararın sermayede meydana gelen eksilme olması, zararın beş yıl içerisinde mahsup edilememesi ve faaliyetlerin durdurulması halinde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca para veya malların çalınması veya kaybolma dolayısıyla zayı olan kıymetlerin bedeli, sermayede meydana gelen azalma olup, ticari kazancın tespitinde gider veya zarar olarak dikkate alınmaz.

Serbest meslek faaliyeti GVK'nun 65'inci maddesinde; sermayeden ziyade şahsi mesaiye, ilmi veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan bir faaliyet olarak tanımlanmış olup, bu faaliyetten doğan zararlar genel esaslara göre indirilir. Envantere dahil olmayan gayrimenkullerin satışından doğan zararların mahsubu mümkün değildir.⁹

GVK'nun 61'inci maddesine göre ücret; işverene tabi ve belirli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara hizmet karşılığı verilen para ve ayınlar ile sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaattir. Genel olarak ücretlerden zarar hâsıl olması düşünülemez ancak GVK'nun 63'üncü maddesinde yazılı olan giderlerin fazlalığından dolayı zarar edilmesi de mümkündür.

Menkul ve gayrimenkul sermaye iratlarında, sermayede meydana gelen eksilmeler zarar olarak kabul edilmediğinden, bu zararların karlardan mahsubu mümkün değildir. Çünkü Gelir Vergisi Kanunu menkul ve gayrimenkullerin kendisini değil bunlardan elde edilen iratları vergiye tabi tutmuştur. Ayrıca menkul veya gayrimenkul sermayeden doğan bir iradın menfi tutarda olması mümkün değildir. Doğal olarak bu faaliyetlerden elde edilen irat müspet durumda olursa verginin konusuna girmektedir.¹⁰ Bunların sermayesinde yani kendisinde meydana gelen eksilmelerin ise mahsubu yapılamaz. Örneğin kişinin menkul veya gayrimenkul olarak elinde bulundurduğu değerın yanması, çalınması

⁸ Elde etme, vergiyi doğuran olaydır. Gelir fiilen veya hukuken bir kişinin tasarruf edebildiği zaman elde edilmiş sayılır.

⁹ http://www.gib.gov.tr/fileadmin/beyannamerehberi/Serbest_Meslek_2010.pdf Erişim Tarihi 26.01.2014

¹⁰ NETEK, Okan; Gelir Vergisi Kanununda Zarar Mahsubuna İlişkin Tereddüt Yaratan Bir Husus, Vergi Dünyası, sayı 363

vb. durumlar, sermayede meydana gelen azalma olarak kabul edilir ve diğer gelir unsurlarından elde edilen karlardan mahsup edilemez.¹¹

Bu konuda verilen bir özalgede¹² " ... Buna göre, bankada açtırdığınız altın hesabının kapatılması sonucunda oluşan zararınızın, sermayede vukua gelen bir eksilmeden kaynaklanması nedeniyle, elde ettiğiniz kira gelirlerine ilişkin olarak vereceğiniz yıllık gelir vergisi beyannamesinde bildireceğiniz gayrimenkul sermaye iradından mahsubu mümkün bulunmamaktadır." şeklinde, başka bir özalgede¹³ ise "... Buna göre, gerçek gider usulünü seçmeniz nedeniyle gayrimenkul sermaye iradından indirim konusu yapmadığınız konuta ilişkin kredi faizini serbest meslek kazancınızdan indirim konusu yapmanız mümkün olup, gayrimenkul sermaye iradından indirim konusu yapmadığınız gider fazlalığı sayılmayan kira bedellerinin ise serbest meslek kazancından indirim konusu yapmanız mümkün bulunmamaktadır." şeklinde görüş bildirilmiştir.

Ancak menkul ve gayrimenkul sermaye iratlarında gider fazlalığından doğan zararlar, diğer gelir unsurlarından elde edilen kazanç ve iratlardan mahsup edilebilmektedir. G.V.K.'nun 74 üncü maddesi bu hükmün iki istisnasını barındırmaktadır. Buna göre; gayrimenkul sermaye iradının beyanında gerçek gider yönteminin¹⁴ seçilmesi durumunda indirilecek giderler arasında yer alan;

- Kiraya verilen mal ve haklar dolayısıyla yapılan ve bunlara sarf olunan borçların faizleri ile konut olarak kiraya verilen bir adet gayrimenkulün iktisap yılından itibaren beş yıl süre ile iktisap bedelinin %5'i¹⁵,
- Sahibi buldukları konutları kiraya verenlerin kira ile oturdukları konutun kira bedelinin¹⁶,

Hasıllardan indirilememesi durumunda indirilemeyen kısım zarar mahsubu uygulamasında gider fazlalığı olarak nazara alınamaz. Yani yukarıda sayılan giderlerden kaynaklanan zararlar diğer gelir unsurlarından elde edilecek olan kazanç ve iratlardan mahsup edilemeyecektir.

Diğer kazanç ve iratlar GVK'nun 80'inci ve müteakip maddelerinde açıklanmıştır. Yedi gelir unsurlarından diğer altı gruba girmeyen gelirlerin bu grupta vergilendirileceği anlaşılmalıdır. Bir gelirin, diğer kazanç ve irat kapsamında gelirin konusuna girmesi için, diğer gruplara girmemekle beraber Kanunun mükerrer 80 ve 82'nci maddelerinde sayılan gelirler arasında yer alması gerekmektedir.

Diğer kazanç ve iratlar, sadece getirisi olduğu zaman dikkate alınmakta, bu faaliyetlerden zarar hâsıl olması durumunda ise meydana gelen zararın mahsubuna olanak tanınmamaktadır. Bunu diğer kazanç ve iratların süreklilik arz etmemesine bağlamak mümkündür.

Diğer kazanç ve iratlardan hasıl olan zararın diğer gelir unsurlarından elde edilecek kazanç ve iratlardan mahsup edilemeyeceği konusunda tereddüt yoktur. Tartışmalı olan konu, diğer kazanç ve

¹¹ TURAN, Muttalip; Gelir Vergisinde Zarar Mahsubu, Vergi Sorunları, Mart 2013, Sayı 294.

¹² 24/04/2012 tarih ve 84098128-176200-451 sayılı özalg.

¹³ 16/06/2011 tarih ve B.07.1.GİB.4.16.16.01-GV-10-51-110 sayılı özalg.

¹⁴ Safi iradın bulunması için, istisna edilen gayrisafi hasıllata isabet edenler hariç olmak üzere gayrisafi hasıllardan G.V.K.'nun 74 üncü maddesinde yazılı giderler indirilir. Mükellefler (hakları kiraya verenler hariç) diledikleri takdirde bu giderlere karşılık olmak üzere hasıllarından % 25'ini götürü olarak indirebilirler. Götürü gider usulünü kabul edenler iki yıl geçmedikçe bu usulden dönemezler.

¹⁵ İktisap bedelinin %5'i tutarındaki bu indirim, sadece ilgili gayrimenkule ait hasıllata uygulanır.

¹⁶ Kira indirimi, gayri safi hasıllardan G.V.K.'nun 74 üncü maddesinin 1 ila 9 ve 11 numaralı bentlerinde yazılı giderler düşüldükten sonra, kalan miktar üzerinden yapılır.

iratlardan hasıl olacak zararın, diğer kazanç ve irat kapsamına giren başka bir kazanç veya irattan mahsup edilip edilemeyeceğidir.

Açık bir düzenleme olmamakla birlikte diğer kazanç ve iratlara konu işlemlerin birden doğan zararın diğerinden doğan kara mahsubu da mümkün değildir. Örneğin: menkul kıymet alım satımından zarar eden bir şahsın bu zararını, arzi serbest meslek faaliyetinden elde ettiği gelire mahsup etmesi mümkün değildir. Ancak değer artış kazancı kapsamında menkul kıymet alım satımlarında birden fazla işlem bulunması durumunda sadece bu kapsamdaki işlemler sebebi ile oluşan zararların, diğer menkul kıymet alım satımından oluşan karlardan mahsup edilmesi mümkündür.¹⁷

Bu durumun uygulamada tereddüt yaratması üzerine Gelir İdaresi Başkanlığı'nca 21.01.2003 tarihli Basın Bülteni yayımlanmıştır. Söz konusu basın bülteninde; bir yıl içinde birden fazla menkul kıymet alım satım işlemi yapılması halinde, bu işlemlerden elde edilen kar veya zarar tutarlarının birlikte değerlendirileceği, dolayısıyla işlemin aynı yıl içinde yapılması koşuluyla bir işlem nedeniyle doğan zararın, diğer işlemler dolayısıyla elde edilen kardan mahsup edilmesinin mümkün bulunduğu açıklanmıştır.

Bu konuda verilmiş olan çeşitli özelgelerde de benzer görüşlere yer verilmiştir. Örneğin bu konuda verilen bir özelgede¹⁸ "İlgide kayıtlı özelge talep formunda, 2006-2009 yılları arasında satın alınan New York Borsasına kote edilmiş yabancı şirket hisse senetleri ile 2008 yılında satın alınan 2038 vadeli USD Eurobondlarının bulunduğu, portföyünüzde bulunan bu menkul kıymetleri 2011 yılında elden çıkarmanız halinde, yabancı hisse senetlerinin satışından satış zararının, Eurobondların satışından ise satış kârının oluşacağı belirtilerek, yabancı şirket hisse senetlerinin elden çıkarılmasından doğacak zararın Eurobondların elden çıkarılmasında oluşacak kârdan mahsup edilip edilemeyeceği hususunda bilgi talep edildiği anlaşılmakta olup, konu hakkında Başkanlığımız görüşü aşağıda açıklanmıştır.

...

Bu hüküm ve açıklamalara göre, 2006-2009 yılları arasında satın alınan New York borsasına kote edilmiş yabancı şirket hisse senetlerinin elden çıkarılmasında oluşacak zarar ile 2038 vadeli eurobondların elden çıkarılmasından doğacak kâr tutarları birlikte değerlendirilecek olup işlemin aynı yıl içinde yapılması koşuluyla, söz konusu zararın, bahse konu kârdan mahsubu mümkün bulunmaktadır." şeklinde açıklama yapılmıştır.

Gelir Vergisi Kanunu'nun geçici 67'nci maddesinin 11 numaralı bendi kapsamında yapılacak ihtiyari beyanda da¹⁹ zarar mahsubu önem arz etmektedir. Anılan maddede **"Dar mükellefler de dahil olmak üzere, bu madde kapsamında tevkifata tâbi tutulan ve yıllık veya münferit beyanname ile beyan edilmeyeceği belirtilen menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından doğan kazançları için takvim yılı itibarıyla yıllık beyanname verilebilir. Beyan edilen gelirden, aynı türden menkul kıymetler için yıl içinde oluşan zararların tamamı mahsup edilebilir. ..."** hükmü yer almaktadır. Bu madde uygulamasında aynı türden menkul kıymetin tanımı 258²⁰ve 269²¹seri No.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile belirlenmiş olup, bu sınıflandırmanın;

¹⁷ Beyanname Düzenleme Kılavuzu, Hesap Uzmanları Derneği, 2011, sayfa 288.

¹⁸ 23.02.2012 tarih ve B.07.1.GİB.4.34.16.01-GVK 88-727 sayılı özelge.

¹⁹ Dar mükellefler de dahil olmak üzere, menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından doğan kazançları için takvim yılı itibarıyla yıllık beyanname verilebilir.

²⁰ 30.09.2006 tarih ve 26305 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

²¹ 06.12.2008 tarih ve 27076 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

- I. Sabit getirili menkul kıymetler,
- II. Değişken getirili menkul kıymetler,
- III. Diğer sermaye piyasası araçları,
- IV. Yatırım fonları katılma belgeleri ve yatırım ortaklıkları hisse senetleri²² şeklinde olduğu açıklanmıştır.

Yukarıda açıklanan kapsamda ihtiyari beyanname verilemesi durumunda zarar mahsubunun nasıl yapılması gerektiği 258 ve 269 seri No.lu Gelir Vergisi Genel Tebliğlerinde açıklanmıştır. Buna göre; dar mükellefler de dahil olmak üzere, anılan madde kapsamında tevkifata tabi tutulan ve yıllık veya münferit beyanname ile beyan edilmeyeceği belirtilen menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından doğan kazançları için takvim yılı itibarıyla yıllık beyanname verilebilir. Beyan edilen gelirden, aynı türden menkul kıymetler için yıl içinde oluşan zararların tamamı mahsup edilebilir. Şu kadar ki, mahsup edilemeyen zararlar izleyen takvim yıllarına devredilemez. Görüldüğü üzere, ihtiyari beyan durumunda da aynı tür menkul kıymetlerin sadece kendi içinde oluşan zararın mahsubuna imkan tanınmakta, oluşan zararın grup dışındaki karlara ve diğer yılların karlarına mahsubuna ise izin verilmemektedir.

4.2- Gelir Kaynaklarının Bir Kısımından Hasıl Olan Zararların Cari Yılda Mahsubuna İlişkin Örnekler

Örnek 1:

Serbest meslek erbabı Bay (R)'nin 2013 yılı gelirleri aşağıdaki gibi olup, işyeri kira geliri tevkif suretiyle vergilendirilmiştir.

Serbest meslek kazancı (zarar)	-20.000 TL
İşyeri kira geliri	35.000 TL

Bay (R), GVK'nun 88'inci maddesi gereği, serbest meslek faaliyetinden doğan zararını işyeri kira gelirinden mahsup edebilecektir. Ancak, gelirin tevkif suretiyle vergilendirilmiş işyeri kira geliri ile serbest meslek kazancından oluşması nedeniyle Kanununun 85 ve 86/1-c maddesi uyarınca vergiye tabi gelirin hesabında dikkate alınan serbest meslek faaliyetinden doğan zarar ile işyeri kira gelirinin toplamı olan (-20.000 + 35.000) 15.000 TL, 2013 yılı için geçerli olan 26.000 TL'lik beyan haddini aşmadığı için, işyeri kira geliri beyan edilmeyecektir. Serbest meslek kazancına ilişkin zarar tutarı ise yıllık gelir vergisi beyanamesi ile beyan edilerek, zarar mahsubuna ilişkin hükümler çerçevesinde sonraki yıllara ait kazanç ve iratlardan mahsup edilebilecektir.

Örnek 2:

Bayan (S)'nin 2013 yılı gelirleri aşağıdaki gibidir.

Ticari kazanç	40.000 TL
Diğer kazanç ve iratlar (zarar)	- 10.000 TL

²² "Yatırım fonları katılma belgeleri" sınıfı 269 seri No.lu gelir Vergisi Genel Tebliği ile "Yatırım fonları katılma belgeleri ve yatırım ortaklıkları hisse senetleri" olarak değiştirilmiştir.

Gelir Vergisi Kanunu'nun 85'inci maddesine göre ticari kazanç nedeniyle her halükarda beyanname verilecektir. Diğer kazanç ve iratlardan doğan zararın GVK'nun 88'inci maddesi uyarınca diğer gelir unsurlarından elde edilen kazanç ve iratlardan mahsubu mümkün olmadığından Bayan (S), 40.000 TL'lik ticari kazancının tamamını beyan edecektir.

Örnek 3:

Bay (B)'nin 2013 yılı gelirleri aşağıdaki gibidir.

Mevduat faizi	100.000 TL
Mesken kira geliri	1.000 TL
Ticari kazanç (zarar)	-10.000 TL

Gelir Vergisi Kanunu'nun 85'inci maddesine göre ticari kazanç nedeniyle her halükarda beyanname verilecektir. Mevduat faizi tutarı, GVK'nun geçici 67'nci maddesi gereği tutarı ne olursa olsun beyannameye dahil edilmeyecektir.

Normal şartlarda mükellefin elde etmiş olduğu kira geliri (1.000 TL) istisna haddinin altında kalmaktadır. Ancak, mükellef ticari kazancını yıllık beyannameyle bildirmek zorunda olduğundan mesken kira geliri için söz konusu istisnadan yararlanamayacaktır.²³Buna karşılık, GVK'nun 86/1-d maddesinde yer alan beyan haddi kıyaslaması sonucunda bu haddin de altında kaldığından mesken kira geliri beyannameye dahil edilmeyecektir. Bu nedenle 10.000 TL'lik ticari zarar beyan edilecek ve gelecek yıla devreden zarar tutarı 10.000 TL olacaktır.

4.3- Geçmiş Yıl Zararlarının Mahsubu

Gelir Vergisi Kanunu'nun 88'inci maddesine göre, gelirin toplanmasında gelir kaynaklarının bir kısmından hasıl olan zararlar diğer kaynakların kazanç ve iratlarına mahsup edilmektedir. Yapılan bu mahsup neticesinde kapatılmayan zarar kısmı, beş yılı geçmemek kaydıyla müteakip yılların gelirinden indirilebilmektedir. Fakat arka arkaya beş yıl içinde mahsup edilmeyen zarar bakiyesi müteakip yıllara devredemez.

Zarar mahsubunun 5 yıllık süre ile sınırlandırılması ise kanun koyucunun sermayede meydana gelen azalmaları zarar olarak kabul etmemesinden kaynaklanmaktadır. Kanun koyucu bu iradesini Gelir Vergisi Kanununda "sermayede vukua gelen azalmalar zarar addolunmaz" şeklinde ortaya koymuştur. 5 yıldan sonra zarar hala devam ediyorsa bu zarar artık sermayede bir azalma olarak kabul edilir ve müteakip yılların karından mahsup edilemez.

Birbirini izleyen birden fazla yıllarda zarar edilmesi halinde, kar elde edilen yıldaki mahsup işlemine, en önceki yıl zararından başlanılır. Bu aşamada da sıraya uyulmaması, beş yıllık zarar mahsup süresi geçilmemiş olması kaydıyla zarar mahsubu hakkını ortadan kaldırmamaktadır. Zarardan sonra kar elde edilmesi durumunda mahsubun hemen yapılması gerekmektedir. Bununla birlikte eğer gelir

²³ Mükellef istisnadan yararlanabilse idi, G.V.K.'nın 86/1-a maddesinde, "kazanç ve iratların istisna hadleri içinde kalan kısmı" için yıllık beyanname verilmeyeceği, diğer gelirler için beyanname verilmesi halinde bu gelirlerin beyannameye dahil edilmeyeceği belirtilmiş olması nedeniyle mesken kira geliri beyan edilmeyecekti.

elde edilen yıllarda zarar mahsubu yapılmamışsa, sonraki yılların karından mahsup yapılamayacağı dikkate alınmalıdır.²⁴ Bu durum ile ilgili her ne kadar yasal bir düzenleme olmasa da mükellefin iradesini mahsup yapmama yönünde kullandığı kabul edilmektedir.

Konuya ilişkin olarak verilen bir özelgede²⁵ *“Buna göre, gelirin toplanması ve beyanında, zarar mahsubunun yapılabilmesi için beyannamede gösterilmesi gerekmekte olup, beyannamede gösterilmeyen ve dolayısıyla mümkün olduğu halde sonraki yıllarda kullanılmayan zarar mahsubunun, mükelleflerce istenildiği yıllarda kullanılması mümkün bulunmamaktadır.”* şeklinde görüş beyan etmiştir. Aynı özelgede *“Bu itibarla, 2005 ve takip eden yıllarda gelir vergisi beyannamelerinde indirim imkanı olduğu halde ticari kazancınızdan indirim konusu yapılmayan 2004 yılı zararının, 2009 yılı gelir vergisi matrahının tespitinde indirim konusu yapılması mümkün olmayıp, 2005 ve izleyen yıllara ait gelir vergisi beyannamelerinin düzeltilmesi yoluyla söz konusu yıllara ait gelir vergisi matrahlarının tespitinde de indirimi mümkün değildir.”* şeklinde görüş bildirilmiştir.

Ancak biz idarenin *“geçmiş yıl beyannamelerinin düzeltilmesi yoluyla söz konusu yıllara ait gelir vergisi matrahlarının tespitinde de indirimi mümkün değildir”* yönündeki görüşüne katılmıyoruz. Çünkü bize göre bu durumda Vergi Usul Kanunu'nun 117 nci maddesinin vergi miktarında hatalar başlıklı 2 nci fıkrası²⁶ kapsamında bir vergi hatası mevcuttur. Bu nedenle düzeltme beyannamesi verilmek suretiyle söz konusu hatanın düzeltilebilmesi gerekir.

Bizim görüşümüzü destekleyen bir özelgede²⁷ *“Buna göre, 2005 yılı kurumlar vergisi beyannamesinde zarar beyan edilmesi nedeniyle kurum kazancından indirim konusu yapılamayan ve anılan beyannamede gösterilmeyen 2004 yılı zararının, söz konusu 2005 yılı beyannamesinin düzeltilerek 2004 yılı zararının bu beyannamede gösterilmesi halinde, 2006 yılı kurumlar vergisi matrahının tespitinde indirim konusu yapılmasında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.”* şeklinde görüş beyan edilmiştir.²⁸

5- ZARAR MAHSUBUNDA ÖZELLİKLİ HUSUSLAR

5.1- Faaliyeti Sona Eren İşletmelere İlişkin Zararların Mahsubu

Faaliyeti sona eren ticari ve zirai işletmelerin geçmiş zararlarının veya faaliyetin sona erdiği yıl oluşan zararlarının mahsubu mümkün değildir. Gelir vergisi uygulamasında sermayede meydana gelen kayıpların zarar olarak kabul edilip diğer gelir unsurlarından indirilmesi mümkün değildir. Bu kural menkul ve gayrimenkul sermaye iratlarında olduğu gibi sermayenin ağırlık teşkil ettiği ticari ve zirai faaliyetlerde de aynıdır.

Ticari ve zirai faaliyetlerin özelliği belli bir dönemde meydana gelen zararın işletme zararı niteliği taşıyabilmesi sermayede kesin bir kaybı ifade etmeyecek olabilmesidir. Bu bağlamda da ticari ve zirai faaliyet gibi sermayeye dayalı bir organizasyonda kesin sonuç vergilendirme dönemini oluşturan tak-

²⁴ ATABEY, Tuncel; Gelir Vergisi Rehberi, 7. Baskı sf 575

²⁵ Burdur Valiliği Defterdarlık Gelir Müdürlüğü, 10.02.2011 tarih ve B.07.4.DEF.0.15.10.00-003-2 sayılı özelge.

²⁶ Vergi miktarında hatalar: Vergi nispet ve tarifelerinin yanlış uygulanması, mahsupların yapılmamış veya yanlış yapılmış olması, birinci bentte yazılı vesikalarda verginin eksik veya fazla hesaplanmış veya gösterilmiş olmasıdır.

²⁷ 09.06.2011 tarih ve B.07.1.GİB.4.34.16.01-KVK 9-679 sayılı özelge.

²⁸ 14.08.2009 tarih ve 176300-ÖZ/521-6919 sayılı özelge ile de aynı doğrultuda görüş beyan edilmiştir.

vim yılından daha uzun süre içinde alınır. Dolayısıyla daha uzun süre içinde ortaya çıkacak gerçek ve kesin sonuç belli olmadan sermayedeki kayıp faaliyetin normal icabı sayılır ve bu zarar işletme zararı olarak kabul edilir. Bu nedenle aynı yıl veya ileriki yıllarda diğer gelir unsurlarından mahsup edilir.²⁹

Zarar mahsubu beş yıllık süre içinde gerçekleştirilemediği takdirde; mahsup hakkı ortadan kalkar. Bu süre içinde mahsup edilemeyen zararın faaliyetin normal icapları dışında sermayede meydana gelen kesin kayıp olduğu kabul edilir. İşin terk edilmesi veya faaliyete son verilmesi durumunda oluşan zarar 5 yıllık süreyi beklemeye gerek kalmaksızın sermayede vukua gelen eksilme niteliğini kazanır. Bu nedenle de söz konusu zararın beyan edilen herhangi bir gelir unsurundan indirim konusu yapılması da mümkün değildir.

5.2- Kollektif ve Komandit Şirketlerin Tasfiye Dönemlerinde Doğan Zararların Mahsubu

Kollektif ve komandit şirketlerin tasfiye dönemlerinde doğan zararların, söz konusu şirketlerin gelir vergisi mükellefi olan ortaklarının³⁰ öteki kazançlarından mahsup edilmesi mümkün değildir. Çünkü bu zarar sermayede vukua gelen azalma niteliğindedir.

Kollektif ve komandit şirketlerin, faaliyetlerinin durdurulmasından sonra elden çıkarılmaları nedeniyle doğan zararın, gelir vergisi mükellefi ortaklarının öteki kazanç ve iratlarına mahsubu mümkün değildir. Çünkü, faaliyeti durdurulan bir işletmenin kısmen veya tamamen elden çıkarılmasından doğan kazançlar GVK'nun mükerrer 80'inci maddesi gereği değer artış kazancıdır. Aynı Kanunun 88 inci maddesine göre diğer kazanç ve iratlardan kaynaklanan zararlar mahsup edilememektedir.

5.3- Yurtdışı Faaliyetlerden Doğan Zararların Mahsubu

Mükellefler yurt dışı faaliyetlerinden doğan zararlarını, faaliyette bulunulan ülkenin vergi kanunlarına göre denetim yetkisi verilen kuruluşlarca rapora bağlanması ve raporun aslı ve tercüme edilmiş bir örneğinin Türkiye'deki ilgili vergi dairesine ibrazı halinde diğer gelir unsurlarından doğan kazanç ve iratlarından mahsup edebileceklerdir. Ancak yurtdışı faaliyetlerden doğan zarar ancak tam mükellefler mahsup edebileceklerdir.³¹

Denetim kuruluşlarınca hazırlanacak raporun ekinde yer alan vergi beyanlarının, bilanço ve zarar cetvellerinin o ülkedeki yetkili mali makamlarca onaylanması zorunludur. Faaliyette bulunulan ülkede denetim kuruluşu olmaması halinde, her yıla ait vergi beyannamesinin, o ülke yetkili makamlarından alınan birer örneğinin mahallindeki Türk elçilik ve konsoloslukları, yoksa orada Türk menfaatlerini koruyan ülkenin aynı mahiyetteki temsilcilerine onaylatılarak, aslının ve tercüme edilmiş bir örneğinin ilgili vergi dairesine ibrazı yeterlidir.

Türkiye'de mahsup edilen yurt dışı zararın, ilgili ülkede de mahsup edilmesi halinde, Türkiye'de beyannameye dahil edilecek yurt dışı kazanç, mahsupattan önceki tutar olacaktır.

²⁹ Beyanname Düzenleme Kılavuzu, Hesap Uzmanları Derneği, 2011, sayfa 288.

³⁰ G.V.K.'nun 37 nci maddesine göre, kolektif ortaklıklarda ortakların, adi veya eshamlı komandit ortaklıklarda komandit ortakların ortaklık karından aldıkları paylar şahsi ticari kazanç hükmündedir. G.V.K.'nun 75 nci maddesinin birinci fıkrasının 2 numaralı bendine göre, komanditerlerin kar payları menkul sermaye iradidir.

³¹ Zira Gelir Vergisi Kanunu'nun 6 ncı maddesine göre, kazanç elde eden ve Türkiye'de yerleşmiş olmayan gerçek kişiler yani dar mükellefler, sadece Türkiye'de elde ettikleri kazançlar üzerinden vergilendirilirler.

Örnek:

Tam mükellef Bay (BG)'nin 2010 ve 2011 yıllarındaki yurt içi ve yurt dışı faaliyet sonuçları aşağıdaki gibidir:

Yıllar	Yurt Dışı Faaliyet Sonucu	Yurt İçi Faaliyet Sonucu
2010	25.000 TL zarar	10.000 TL Kazanç
2011	35.000 TL Kazanç	20.000 TL Kazanç

2011 yılı ile ilgili olarak yabancı ülkede verilen beyannamede 35.000 TL kazançtan 25.000 TL zarar düşülmek suretiyle 10.000TL karşılığı kazanç beyan edilmiştir. Kurumun 2010ve 2011 yılları ile ilgili olarak Türkiye'de vereceği yıllık beyannamede beyan edeceği matrah aşağıdaki gibi hesaplanacaktır.

2010 Yılı	
Yurt İçi Faaliyet Sonucu	10.000 TL Kazanç
Yurt Dışı Faaliyet Sonucu	25.000 TL Zarar
Beyan Edilen Tutar	15.000 TL Devreden Zarar

2011 Yılı	
Yurt İçi Faaliyet Sonucu	20.000 TL Kazanç
Yurt Dışı Faaliyet Sonucu	35.000 TL Kazanç
Toplam	55.000 TL Kazanç
Geçmiş Yıl Zararı	15.000 TL
Matrah	40.000 TL Kazanç

Görüldüğü üzere mükellef Türkiye'de mahsup ettiği 25.000 TL yurt dışı zararını, 2011 yılı için verdiği beyannamede ilgili ülkede de mahsup ettiği için, Türkiye'de beyannameye dahil ettiği yurt dışı kazanç mahsuptan önceki tutar olan 35.000 TL'dir.

Mükellefler yurt dışı faaliyetleriyle ilgili zararlarını faaliyette bulunulan ülkenin vergi kanunlarına göre denetim yetkisi verilen kuruluşlarca rapora bağlanması ve raporun aslı ve tercüme edilmiş bir örneğinin Türkiye'deki ilgili vergi dairesine ibrazını sağlayamazsa bu yurt dışı zararların Türkiye'deki herhangi bir kazancından mahsubu mümkün değildir.

Burada dikkat edilmesi gereken husus her yıl için denetim yaptırma zorunluluğudur. Örneğin mükellef yurt dışı faaliyet sonucu 2008 ve 2009 yıllarında kar elde etmiş, 2010 yılında ise zarar etmiş olsun. Eğer mükellef kar elde ettiği 2008 ve 2009 yıllarında söz konusu kazançlarına ilişkin herhangi bir denetim kuruluşu raporunu ve eki belgeyi vergi dairesine ibraz etmemişse, 2010 yılına ait yurt dışı faaliyetiyle ilgili gerekli her türlü belgeyi vergi dairesine vermiş olsa dahi yurt dışı zararını mahsup edemez.³²

³² Atabey Tuncel, Gelir Vergisi Rehberi, Vergi Sorunları Dergisi Özel Eki, Mart 2010, s.355

Bununla birlikte Türkiye’de gelir vergisinden istisna edilen kazançlarla ilgili yurt dışı zararlar, yurt içindeki kazanç ve iratlardan mahsup edilmez.³³

5.4- Sermaye Şirketlerine Ait Zararların Kişisel İşletmenin Gelirlerinden Mahsubu

Sermaye şirketlerine ait zararların şirket ortaklarının kişisel işletmelerinde oluşan kazançtan mahsup edilmesi mümkün değildir. Çünkü şirkete ait söz konusu zarar şirket ortağına sermayede vukua gelen eksilme olarak yansıyacaktır. Bu konuya ilişkin bir yargı kararında³⁴... *hesaplarının incelenmesi sonucunda ortağı bulunduğu limited şirkete ait zararı şahsi işletmesinin gelirlerinden mahsup edemeyeceği iddiasıyla müvekkili yükümlü adına ikmalen salınan gelir vergisi ve kusur cezasını; ... gayrimenkul ve menkul sermaye iratlarında, gider fazlalığından doğanlar hariç sermayede vukua gelen eksilmelerin zarar addolunamayacağına hükme bağlandığı, yükümlünün ortağı bulunduğu limited şirketin faaliyeti sonunda, sermayede vukua gelen eksilme şeklinde yükümlüye geçen zararın, mezkur 88. madde hükmü karşısında diğer kaynaklardan elde edilen kazanç ve iratlardan mahsubu olanağı bulunmadığı, ayrı bir tüzel kişiliği bulunan limited şirket zararının şahsi gelirden mahsubunun düşünülemeyeceği gerekçesiyle onayan Temyiz Komisyonu İkinci Dairesi kararının bozulması isteğinin reddine oybirliğiyle karar verildi.* şeklinde açıklama yapılmak suretiyle söz konusu zararın mahsup edilmesinin mümkün olmadığına karar verilmiştir.

5.5- Gelir Vergisinden İstisna Edilen Yurt İçi Faaliyetlerle İlgili Zararların Mahsubu

GVK’nun 88’inci maddesinin 6’ncı fıkrasına göre Türkiye’de Gelir Vergisi’nden istisna edilen kazançlarla ilgili yurt dışı zararlar, yurt içindeki kazanç ve iratlardan mahsup edilmez. Ancak vergiden istisna edilen kazançlarla ilgili yurt içi zararların mahsubunun yapılıp yapılamayacağına dair GVK’nda herhangi bir hüküm olmayıp Kurumlar Vergisi Kanununda bazı düzenlemeler yapılmıştır. Ancak kurumlar vergisinde olduğu gibi gelir vergisinde de istisna edilen kazançlardan hâsıl olan zararların mahsubu mümkün değildir.

5.6- Rızaen Matrah Beyan Eden Mükelleflerin İlgili Yıl veya Geçmiş Yıl Zararlarının Mahsubu

Bilindiği üzere Türk Vergi Sistemi beyan esasına dayalıdır. Bu kapsamda bazı mükelleflerin uygulamada, faaliyet sonuçları zarar olmasına rağmen rızaen matrahlarını artırarak gelir vergisi ödemesi yaptıkları görülmektedir. Bu durumda, aslında zarar beyan edilmesi gereken fakat rızaen matrah beyan edilen döneme ilişkin zararın, sonraki yıllarda oluşacak karlardan mahsubu mümkün değildir. Zira bu durumda mükellef ilgili yıl beyannamesi ile matrah beyan etmiş olmaktadır. Bu durumda mükellefin mahsup hakkından vazgeçtiğinin kabulü gerekir. Böyle bir durum Vergi Usul Kanunu’nun 116 ve müteakip maddelerinde bahsi geçen vergi hataları kapsamında da değerlendirilemez. Çünkü mevcut durumda hata yoktur ve mükellef bilinçli olarak rızaen matrah beyan etmektedir.

Nitekim bu konuda verilen bir özalgede³⁵; “... ilgili yıl faaliyetlerinden zarar ettikleri halde rızaen kar beyan eden mükelleflerin, geçmiş yıl zararını sonraki yıllarda beyan edecekleri gelirden mahsup

³³ Kâr elde edilmiş olsaydı gelir vergisi matrahına dahil edilmeyecekti. Bu nedenle Türkiye’de gelir vergisinden istisna edilen kazançlarla ilgili yurt dışı zararlar mahsup edilemez.

³⁴ Danıştay Onüçüncü Daire, 05.12.1974 tarih, Esas No: 1973/1546, Karar No: 1974/4515.

³⁵ 11.03.2005 tarih, GEL.0.40/4045-87/11900 sayılı özalg.

etmeleri mümkün bulunmadığı", başka bir özeldede³⁶ ise; "... zarar ettiği ve geçmiş yıl zararı olduğu halde rızaen kar beyan eden mükellef için ilgili yıl zararının beyannameye yansıtılmaması ve geçmiş yıllardan devreden zararların bulunmasına rağmen ilgili yıl beyannameinde rızaen kar beyan etmiş olduğundan söz konusu zararların müteakip yıllarda mahsubuna imkan bulunmadığı" şeklinde görüş bildirilmiştir.

5.7- 6111 sayılı Kanun Kapsamında Matrah Artırımında Bulunulan Yıllara İlişkin Zararların Mahsubu

Konu ile ilgili olarak üzerinde önemle durulması gereken diğer bir husus ise, 6111 sayılı "Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Ve Diğer Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"³⁷ hükümleri ile yapılan düzenlemedir. Anılan Kanunun 6'ncı maddesi ile gelir ve kurumlar vergisinde matrah artırımına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri, vermiş oldukları yıllık beyannamelerinde vergiye esas alınan matrahlarını belli oran ve tutardan az olmamak üzere artırdıkları takdirde, artırımda bulunulan yıllar için yıllık gelir/kurumlar vergisi incelemesi ve bu yıllara ilişkin olarak bu vergi türleri için daha sonra başka bir tarhiyat yapılamayacaktır.

Anılan maddenin 9 numaralı bendinde "Gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin matrah artırımında buldukları yıllara ait zararların % 50'si, 2010 ve izleyen yıllar kârlarından mahsup edilmez." hükmü yer almaktadır. Buna göre, 2010 ve izleyen yıllar için gelir vergisi beyannameesi verecek olan mükellefler, zarar beyan ettikleri 2006, 2007, 2008 ve 2009 hesap dönemi matrahlarını artırmış olmaları halinde, bu yıllar için beyan ettikleri zarar tutarının ancak % 50'sini mahsup edebileceklerdir.

6111 sayılı Kanun'un uygulaması ile ilgili yayımlanan 1 seri No.lu Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması Hakkında 6111 Sayılı Kanun Genel Tebliği'nde³⁸ yer alan hükümler göz önünde bulundularak aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir.

- Söz konusu zararların ilgili yıl mali bilançolarına göre doğmuş olması yada indirim veya istisna uygulamalarından kaynaklanmış olması durumu değiştirmeyecektir. Kaynağı ne olursa olsun matrah artırımında bulunulan yıllardaki geçmiş yıl zararlarının ancak % 50'si 2010 ve izleyen yıllar kazançlarından mahsup edilebilecektir.
- Matrah artırımında bulunulan yıllara ait olmakla birlikte 2009 ve önceki yılların kârlarından mahsup edilmiş olan geçmiş yıl zararlarına yönelik herhangi bir işlem yapılmayacaktır.
- 6111 sayılı Kanun kapsamında matrah artırımında bulunan mükellefler hakkında 25.02.2011 tarihinden önce başlanılmış incelemeler sonucu düzenlenen ve 31.03.2011 tarihi mesai saati bitimine kadar vergi dairesinin kayıtlarına intikal ettirilen inceleme raporlarında; ilave tarhiyat yapılmaksızın sadece zarar azaltılması öngörülmesi halinde, kabul edilmeyen zarar tutarının öncelikle ilgili dönemde beyan edilen zarar tutarından indirilmesi, bu işlem sonucu kalan zarar tutarının % 50'sinin 2010 ve müteakip yıl kazançlarından (5520 sayılı Kanun şartları da ayrıca aranmak suretiyle) mahsup edilmesi gerekmektedir. Zararın diğer yarısının ise indirim konusu yapılamayacağı tabiidir.

³⁶ 26.03.2007 tarih ve B.07.1.GİB.4.34.16.01/GVK-88-13512 sayılı özeldge.

³⁷ 25.02.2011 tarih ve 27857 (1. Mükerrer) sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

³⁸ 12.03.2011 tarih ve 27872 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

- Yıllara sari inşaat ve onarım işi yapan gelir vergisi mükellefleri, her bir inşaat itibarıyla işin bittiği yılı esas alarak 2006-2009 yılları için 6111 sayılı Kanun kapsamında matrah artırımında bulunabileceklerdir. 2006-2009 yılları için gelir vergisi açısından matrah artırımında bulunulması halinde, artırım yapılan döneme ilişkin zararın da ancak % 50'si 2010 ve müteakip yıl kazançlarından mahsup edilebilir.

Örnek: 2009 hesap dönemi gelir vergisi matrahını 6111 sayılı yasa kapsamında artıran Bay (ABG)'nin 2012 takvim yılına ilişkin verileri aşağıdaki gibidir.

Ticari Bilanço Kârı	9.500.000 TL
Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler	500.000 TL
Geçmiş Yıl Zararları	1.500.000 TL
- 2006 yılı zararı 500.000 TL	
- 2008 yılı zararı 200.000 TL	
- 2009 yılı zararı 800.000 TL	

Bu verilere göre, Bay (ABG)'nin 2012 takvim yılı gelir vergisi matrahının tespitinde;

- 2006 yılı zararı indirim konusu yapılamaz, çünkü son 5 yıla ilişkin zararlar indirim konusu yapılabilir. 5 yıllık süre aşılmıştır.
- 2008 yılı zararının tamamı indirilebilir. Çünkü 5 yıllık süre aşılmamıştır ve 2008 yılı gelir vergisi matrahı 6111 sayılı yasa kapsamında artırılmamıştır.
- 2009 yılı zararının ancak % 50'si indirilebilir. Çünkü 5 yıllık süre aşılmamıştır ve 2009 yılı gelir vergisi matrahı 6111 sayılı yasa kapsamında artırılmamıştır.

Buna göre Bay (ABG)'nin 2012 takvim yılı gelir vergisi matrahı 9.400.000 TL'dir.

5.8- Zarar Mahsubu - Defter ve Belgelerin Muhafaza İbrahim Süresi İlişkisi

213 sayılı Kanununun 114'üncü maddesi uyarınca, tarh zamanaşımı süresi 5 yıl olarak belirlenmiştir. VUK hükümleri bu açıdan ele alındığında, mükelleflerin diğer ödev ve yükümlülüklerinin tarh zamanaşımı süresi ile örtüştüğü göze çarpmaktadır. Gerçekten de, VUK'nun 253, 254 ve 256'ncı maddelerine göre, mükelleflerin tutmak zorunda oldukları defterlerle, Kanun'da yazılı belgeleri ilgili buldukları yılı takip eden takvim yılından başlayarak beş yıl süre ile gerektiğinde ibraz etmek üzere muhafaza etmeleri zorunlu bulunmaktadır. Bu itibarla tarh zamanaşımı süresi ile defter ve belge ibraz süresi birbirine paralel olarak düzenlenerek kanun hükümleri birbirleriyle uyumlu hale getirilmiştir. Yine VUK'nun 138'inci maddesinde, vergi incelemesinin neticesi alınmamış hesap dönemi dahil olmak üzere tarh zamanaşımı sonuna kadar yapılabileceği yönünde düzenleme yapılarak vergi incelemeleriyle tarh zamanaşımı süresi arasında gereken paralellik kurulmuştur. Bu hükümler çerçevesinde, tarh zamanaşımı süresi geçtikten sonra, mükellef nezdinde vergi incelemesi yapılamayacak ve mükelleften defter ve belge ibrazı istenemeyecektir.³⁹

Ancak, vergi mevzuatımızda tarh zamanaşımı süresi ile paralellik göstermeyen müesseselerin bulunduğu da bir gerçektir. Yatırım indirimi, zarar mahsubu, amortisman, yıllara sari inşaat işleri gibi

³⁹ ÜREL Gürol - ŞEKER Kenan, "Tarh Zamanaşımı ve Defter, Belge İbrahimında Özellikli Durumlar", Yaklaşım, Şubat 2004, Sayı: 134

müesseseler bunların başında gelmektedir. Vergi matrahının oluşumunu etkileyen ancak kökenleri çoğu zaman tarh zamanaşımına uğramış dönemlere sirayet eden bu uygulamalar muhafaza ve ibraz yükümlülüğüne ilişkin sürelerin istisnalarını oluşturmaktadır. Müstekar hale gelen Danıştay kararları⁴⁰da göstermektedir ki, vergi matrahının oluşumunu etkileyen bu unsurların tevsikin ve kanuniliğinin mükellef tarafından ortaya konulması gerekmektedir.⁴¹Bu ise ancak mükelleflerin zamanaşımına uğramış dönemlere ait defter ve belgelerini ibraz etmesi ile mümkündür. Ancak zamanaşımına uğramış dönemlere ilişkin olarak herhangi bir şekilde vergi tarhiyatına gidilemeyeceği tabiidir.⁴²

Bu kapsamda mükellefler geçmiş yıllarla ilgili zararları mahsup ettiklerinde, 5 yıllık muhafaza ve ibraz süresi; zarar mahsubunun tamamen bittiği yılı izleyen hesap döneminden itibaren başlamalıdır. Çünkü zarar, mahsup edildiği yıla ilişkin vergi matrahının saptanmasının bir unsurudur ve tevsiki gerekir.⁴³

Örnek: Mükellef (BG), 2005 yılı zararını 2009 yılı kazancından mahsup etmiştir. Bay (BG), 2005 yılına ait defter ve belgelerini, 2009 yılına ilişkin 5 yıllık saklama süresinin sonu olan 31.12.2014 tarihine kadar saklamak zorundadır. Bay (BG), 2005 yılına ait defter ve belgelere ilişkin muhafaza ve ibraz ödevinin 31.12.2010 tarihinde sona erdiğini ileri süremez. 2005 yılına ilişkin defter ve belgelerini ibraz ederek 2009 yılında yapmış olduğu zarar mahsubunu tevsik etmek zorundadır. Aksi takdirde geçmiş yıl zararı tevsik edilememiş olacak ve bu nedenle anılan zarar mahsubu kabul edilmeyecektir.

5.9- Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım İşlerinden Kaynaklanan Zararların Mahsubu

Gelir Vergisi Kanunu'nun 42 ve 44'üncü maddeleri uyarınca, birden fazla takvim yılına sirayet eden inşaat ve onarma işlerinde kar veya zarar için bittiği yıl kati olarak tespit edilir ve tamamı o yılın kazancı sayılarak o yıla ilişkin beyannameye ithal edilir. Söz konusu yıllara sari inşaat ve onarma işlerinin zararlı sonuçlanması durumunda zarar için bittiği yıla ait olduğu kabul edilecek ve zarar mahsubunda var olan 5 yıllık süre sınırı izleyen dönemden itibaren başlayacaktır.

Örneğin 2008 yılında başlayarak 2012 yılında sona eren inşaat faaliyeti sonunda zarar edilmesi durumunda, söz konusu zarar 2017 hesap dönemine kadar mahsup edilebilecektir.

5.10- Enflasyon Düzeltmesi ve Geçmiş Yıl Zararları

Bilindiği üzere VUK'nun mükerrer 298'inci maddesine göre, kazançlarını bilanço esasına göre tespit eden gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri malî tablolarında yer alan parasal olmayan kıymetlerini, fiyat endeksindeki artışın, içinde bulunulan dönem dahil son üç hesap döneminde %100'den ve içinde bulunulan hesap döneminde % 10'dan fazla olması halinde enflasyon düzeltmesine tâbi tutarlar. Enflasyon düzeltmesi uygulaması, her iki şartın birlikte gerçekleşmemesi halinde sona erer. Geçmiş yıl zararları ile ilgili nedeniyle anılan maddede yer alan bazı düzenlemelere aşağıda yer verilmiştir.

Enflasyon düzeltmesi sonucu oluşan pasif kalemlere ait enflasyon fark hesapları, herhangi bir suretle başka bir hesaba nakledildiği veya işletmeden çekildiği takdirde, bu işlemlerin yapıldığı dönemlerin

⁴⁰ Dn. 4. D'nin, 29.03.1973 tarih ve E.1972/1565, K.1973/1524 sayılı Kararı ile 11.12.1972 tarih ve E.1971/8097, K.1972/7362 sayılı Kararı.

⁴¹ ARABACI Mehmet, "Zararlı Yıllar ve Amortisman Kayıtları ile İlgili Defter ve Belgelerin Muhafaza Süreleri", Vergi Dünyası, Kasım 2002, Sayı: 255.

⁴² ÇÖLGEZEN Övül, Defter Ve Belge İbrazi İle İlgili Özellikli Durumlar, Yaklaşım / Eylül 2010 / Sayı: 213

⁴³ BAY Hakan, BAKMAZ Zübeyir, "Kurumlar Vergisi Matrahının Tespitinde Zarar Mahsubu Uygulaması ve Özellik Arz Eden Hususlar", Vergi Dünyası, Sayı 344, Nisan 2010.

kazancı ile ilişkilendirilmeksizin, bu dönemde vergiye tâbi tutulur. Ancak öz sermaye kalemlerine ait enflasyon farkları düzeltme sonucu oluşan geçmiş yıl zararlarına mahsup edilebilir veya kurumlar vergisi mükelleflerince sermayeye ilave edilebilir; bu işlemler kâr dağıtımını sayılmaz. Matrahın tespitinde, kanunen kabul edilmeyen giderler, istisnalar ve geçmiş yıl malî zararları enflasyon düzeltmesine tâbi tutulmuş tutarları ile dikkate alınır.

Enflasyon düzeltmesi uygulanmayan bir hesap döneminden sonra enflasyon düzeltmesi şartlarının yeniden oluşması halinde; enflasyon düzeltmesi yapılan en son dönemden başlamak üzere düzeltme yapılır. Bu şekilde belirlenen geçmiş yıl kârı vergiye tâbi tutulmaz, geçmiş yıl zararı zarar olarak kabul edilmez. Ancak, matrahın tespitinde geçmiş yıl malî zararları mukayyet değerleri ile dikkate alınır.

6- SONUÇ

Gelir Vergisi Kanunu'na göre mükellefler, bir takvim yılı içinde elde ettikleri kazanç ve iratları için aksine hüküm olmadıkça yıllık beyanname vermek zorundadırlar. Bu gelir unsurlarından beyanı gereken gelirlerin yıllık beyannameye toplanması zorunludur. Yapılan beyan üzerinden gelir vergisi matrahına ulaşılmasında, mükelleflerin kazançlarının hangi kaynaklardan sağlandığı zararların mahsubu açısından önem taşımaktadır.

Gelir Vergisi Kanunu'na göre, gelirin toplanmasında diğer kazanç ve iratlardan doğan zararlar hariç gelir kaynaklarının bir kısmından hasıl olan zararlar diğer kaynakların kazanç ve iratlarına mahsup edilmektedir. Yapılan bu mahsup neticesinde kapatılmayan zarar kısmı, beş yılı geçmemek kaydıyla müteakip yılların gelirinden indirilebilmektedir. Bu kapsamda çalışmamızda zarar mahsubuna ilişkin yasal düzenlemeler, zarar mahsubunun şartları ve uygulanmasına ilişkin açıklamalar yapılmış ve bu konudaki özellikli hususlara yer verilmiştir.

KAYNAKÇA

- TURAN, Muttalip; Gelir Vergisinde Zarar Mahsubu, Vergi Sorunları, Mart 2013, Sayı 294.
- NETEK, Okan; Gelir Vergisi Kanununda Zarar Mahsubuna İlişkin Tereddüt Yaratan Bir Husus, Vergi Dünyası, sayı 363
- Hesap Uzmanları Derneği, Beyanname Düzenleme Kılavuzu, 2011, sayfa 288.
- 269 seri No.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği
- 258 seri No.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği
- ATABEY, Tuncel; Gelir Vergisi Rehberi, 7. Baskı sf 575
- Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması Hakkında 6111 Sayılı Kanun Genel Tebliği
- ÜREL, Gürol –ŞEKER, Kenan; “Tarih Zamanaşımı ve Defter, Belge İbrazında Özellikli Durumlar”, Yaklaşım, Şubat 2004, Sayı: 134
- ARABACI, Mehmet; “Zararlı Yıllar ve Amortisman Kayıtları ile İlgili Defter ve Belgelerin Muhafaza Süreleri”, Vergi Dünyası, Kasım 2002, Sayı: 255.
- ÇÖLGEZEN, Övül; Defter Ve Belge İbrazı İle İlgili Özellikli Durumlar, Yaklaşım, Eylül 2010 / Sayı: 213
- BAY, Hakan –BAKMAZ, Zübeyir; “Kurumlar Vergisi Matrahının Tespitinde Zarar Mahsubu Uygulanması ve Özellikli Arz Eden Hususlar” Vergi Dünyası, Sayı 344, Nisan 2010.
- www.gib.gov.tr
- www.danistay.gov.tr
- www.vergiraporu.com.tr